

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Леонідова Олена Олексіївна

УДК 342:621.39

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОСТУПКИ
В СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ, МВС України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Манжула Андрій Анатолійович,
Кіровоградський юридичний інститут
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Петков Валерій Петрович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, проректор-начальник
Кіровоградського юридичного інституту;

кандидат юридичних наук, доцент
Миронюк Роман Вікторович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
начальник кафедри адміністративного
права і адміністративного процесу.

Захист відбудеться «27» березня 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий «26» лютого 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р. С. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток сфери телекомунікацій у сучасних умовах розглядається як один із пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу, як фактор підвищення життєвого рівня населення, забезпечення національної безпеки країни. Одним з найважливіших засобів реалізації державної політики у сфері телекомунікацій є створення належної ефективної нормативно-правової бази, спроможної забезпечити правопорядок у цій сфері. Це передбачає дослідження проблематики охорони відносин, які виникають у сфері телекомунікацій, адміністративно-правовими засобами, серед яких особливе місце посідає адміністративна відповідальність. Вона являє собою систему заходів реагування уповноважених державних органів на протиправні посягання, урегульованих нормами адміністративного права. У зв'язку з тим, що сфера телекомунікацій має перебувати під державно-правовою охороною, питання вдосконалення засобів адміністративно-правової охорони, особливо адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері, набувають особливого значення.

Актуальність досліджуваної теми зумовлена також низкою інших чинників. По-перше, у зв'язку із внесенням змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП), а саме доповненням його статтями 144 – 148-5, а також з прийняттям Закону України «Про телекомунікації» постала необхідність комплексного науково-теоретичного дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення в зазначеній сфері. По-друге, проблеми захисту відносин у сфері телекомунікацій адміністративно-правовими засобами вивчалися науковцями лише побіжно, в основному у роботах міжгалузевого характеру. Спеціальних монографічних праць, в яких би охорона зазначених відносин з позицій адміністративно-правової науки розглядалася безпосередньо та всебічно, в Україні немає.

Сучасний стан адміністративно-правової охорони відносин у сфері телекомунікацій з метою забезпечення інформаційної безпеки потребує суттєвого вдосконалення у напрямі його впорядкування, уніфікації процедур та забезпечення їх прозорості. До того ж, чимало важливих питань стосовно адміністративної відповідальності за порушення у сфері телекомунікацій не знайшли однозначного як наукового, так і законодавчого вирішення і наразі залишаються дискусійними.

Формування ефективної адміністративно-правової охорони у сфері телекомунікацій шляхом застосування відповідних заходів має спиратися на наукове підґрунтя, завдяки якому формуються теоретичні основи адміністративної відповідальності за проступки у вказаній сфері. З цією метою опрацьовано фундаментальні наукові роботи вчених з адміністративного права та процесу: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, В. В. Зуй, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Л. В. Коваля, В. К. Колпакова, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюка, Д. М. Лук'янця, С. О. Мосьондза, Д. М. Овсянко, О. І. Остапенка,

Г. О. Пономаренко, О. П. Рябченко, М. М. Тищенко.

З метою формулювання основних категорій та понять використані роботи вчених, науковий пошук яких був спрямований на вивчення питань, які так чи інакше стосуються ширшої за змістом проблеми адміністративно-правового регулювання відносин у сфері телекомунікацій. Зокрема, піддано науковому аналізу роботи правників, які вивчали організаційно-правові аспекти державного управління, у тому числі інформатизації: Д. С. Азарова, І. В. Арістової, Б. А. Кормич, Ю. О. Легези, В. А. Ліпкана, О. В. Логінова, А. Л. Письменицького, О. Г. Фролової.

Разом з тим, на рівні теоретичних досліджень не з'ясовані повною мірою причини та умови, які сприяють вчиненню суспільно-шкідливих дій у сфері телекомунікацій, не досліджений у належному обсязі зміст діяльності органів, що забезпечують правопорядок у зазначеній сфері, щодо припинення порушень та їх попередження. Зазначені обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, а також засвідчують його актуальність.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження спрямовано на виконання окремих положень Національної програми інформатизації (Закон України «Про національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 року), основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні (Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 9 січня 2007 року).

Робота виконана відповідно до п. 3.1 та п. 3.3 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006–2010 роки, схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ від 12 грудня 2005 р.; п. 1.1 Пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004–2009 рр., затверджених наказом МВС України № 755 від 5 липня 2004 р.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних проблем, чинного законодавства України та узагальнення практики його реалізації визначити сутність адміністративної відповідальності у сфері телекомунікацій, зміст, підстави та процедури притягнення до адміністративної відповідальності за відповідні адміністративні проступки, її місце у загальноправовому та адміністративно-правовому механізмах охорони праввідносин, а також виробити пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Зазначена мета дослідження зумовила постановку та розв'язання таких завдань:

- сформулювати поняття телекомунікаційної сфери;
- виділити адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій та визначити їх види;
- сформулювати поняття охорони права громадян на інформацію та встановити адміністративно-правові засоби його охорони;

- окреслити поняття проступку за порушення у сфері телекомунікацій як підставу адміністративної відповідальності у названій сфері;
- здійснити юридичну характеристику адміністративних проступків у сфері телекомунікацій;
- встановити особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій;
- визначити адміністративно-запобіжні заходи, які можуть бути застосовані органами внутрішніх справ для попередження адміністративних проступків у сфері телекомунікацій, дати їх характеристику;
- з'ясувати прогалини у чинному законодавстві та запропонувати шляхи їх подолання.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері телекомунікацій.

Предмет дослідження становить адміністративна відповідальність за проступки у сфері телекомунікацій.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів та прийомів наукового пізнання. Для аналізу відносин у сфері телекомунікацій як об'єкта правової охорони використовувалися методи аналізу та синтезу (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); за допомогою історико-правового методу досліджувались процеси становлення правового забезпечення охорони відносин у сфері телекомунікацій (підрозділ 1.2). Як загальнонауковий метод використовувався системний підхід, який дозволив визначити проблемні питання та стан захищеності відносин у сфері телекомунікацій нормами законодавства про адміністративну відповідальність (підрозділ 1.2). За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Визначення адміністративних проступків у сфері телекомунікацій як самостійного їх виду здійснено за допомогою елементів системного підходу та методів порівняння, абстрагування, аналізу та синтезу (підрозділ 2.1); за допомогою структурно-логічного та порівняльно-правового методів досліджено структурні елементи адміністративних проступків у сфері телекомунікацій (підрозділ 2.1). Методи класифікації, групування, структурно-логічний застосовувалися для виділення засобів адміністративно-правової охорони відносин у сфері телекомунікацій, заходів адміністративного примусу, які використовуються з метою захисту відносин у сфері телекомунікацій (підрозділ 1.3), а також для виділення та вивчення окремих видів адміністративних проступків у сфері телекомунікацій (підрозділ 2.1); компаративний метод і документальний аналіз використовувалися для вироблення пропозицій щодо удосконалення законодавства про адміністративні проступки у сфері телекомунікацій.

Нормативну базу роботи склали Конституція України, чинне адміністративне та інформаційне законодавство, нормативно-правові акти інших галузей права, окремі норми, що регулюють питання правового статусу Національної комісії з питань регулювання зв'язку та Державної інспекції зв'язку, практика їх застосування. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні

матеріали щодо результатів діяльності окремих органів виконавчої влади у сфері телекомунікацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці монографічних досліджень, присвячених проблемам адміністративної відповідальності у сфері телекомунікацій. У результаті проведеного дослідження автором сформульовано низку висновків, рекомендацій і пропозицій, які відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

– удосконалено поняття телекомунікаційної сфери як просторово-часової сфери суспільних відносин з приводу передачі інформації технічними каналами зв'язку, в якій розміщені об'єкти та існують суб'єкти, між якими виникають відносини з приводу виробництва, управління та використання об'єктів для обміну інформації;

– вперше виділено адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій, які варто визначити як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, що виникають з приводу правомірного функціонування телекомунікаційних мереж (споруд) та задоволення телекомунікаційних потреб споживачів;

– удосконалено поняття охорони права громадян на інформацію як системи заходів та засобів, що застосовуються уповноваженими на те органами і посадовими особами, спрямованих на запобігання, припинення правопорушень, які виникають у сфері телекомунікацій, та притягнення винних до адміністративної відповідальності;

– дістало подальшого розвитку визначення поняття адміністративно-правових засобів охорони права громадян на інформацію як урегульованих нормами адміністративного права способів впливу на відносини, що склалися у сфері телекомунікацій, з метою забезпечення потреб громадян у цій сфері. До видів адміністративно-правових засобів віднесено: державний нагляд та контроль у сфері телекомунікацій, профілактику правопорушень, переконання та заходи адміністративного примусу;

– удосконалено поняття адміністративної відповідальності за проступки у сфері телекомунікацій, яке визначається як застосування до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій, (чим порушили не тільки порядок надання та отримання телекомунікаційних послуг, а й загалом нормальну роботу зв'язку), адміністративних стягнень, що тягнуть за собою негативні наслідки для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства;

– удосконалено поняття проступку в сфері телекомунікацій, що визнається як протиправне, винне діяння (бездіяльність), яке завдає значної шкоди встановленому порядку надання та отримання телекомунікаційних послуг та нормальній роботі зв'язку і за яке законодавством передбачено особливий вид державного примусу – адміністративну відповідальність;

– набула подальшого розвитку характеристика особливостей провадження у справах про

адміністративні правопорушення в сфері телекомунікацій, які полягають у процедурі виявлення самого правопорушення, визначенні предмета доказування та в суб'єктах, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в сфері телекомунікацій;

– удосконалено визначення адміністративно-запобіжних заходів, застосовуваних у сфері телекомунікацій, що становлять комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного характеру, які дають змогу виявляти та запобігати правопорушенням у сфері телекомунікацій. До них віднесено: перевірку реєстрації установок проводового мовлення; перевірку документів дозвільного характеру; перевірку якості надання телекомунікаційних послуг операторами (провайдерами) споживачам; перевірку у посадових осіб документів про підтвердження відповідності технічних засобів та обладнання, які використовуються в мережі зв'язку загального користування;

– уперше обґрунтовано доцільність об'єднання правопорушень у сфері телекомунікацій в окрему главу Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у законотворчій діяльності для удосконалення чинного законодавства, норми якого регулюють правовідносини у сфері телекомунікацій, розроблення нових нормативно-правових актів;

– у правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів дозволить покращити практичну діяльність уповноважених органів виконавчої влади у сфері телекомунікацій;

– у наукових дослідженнях – положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшого розроблення питань адміністративно-правової охорони відносин у сфері телекомунікацій;

– у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Адміністративне право» і «Адміністративна відповідальність» в юридичних вузах та при підготовці лекцій і навчальних посібників з даної проблематики.

Апробація результатів дисертації. Окремі розділи й дисертація в цілому обговорювалися на засіданнях кафедри адміністративної діяльності ОВС Харківського національного університету внутрішніх справ.

Результати дисертаційного дослідження доповідалися на: науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених» (м. Харків, 2007), III Міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства до правової держави» (м. Харків, 2008), науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених» (м. Харків, 2008), міжнародній науково-практичній конференції «Четверті Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 2008), науково-практичній конференції

«Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених» (м. Харків, 2009).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у шести наукових статтях у фахових виданнях з юридичних наук, а також у п'яти тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації визначена метою та завданнями дослідження і складається із вступу, двох розділів, які включають шість підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків. Повний обсяг дисертації становить 190 сторінок, з них основний текст дослідження – 167 сторінок, список використаної літератури (199 найменувань) – 23 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мета і завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації та публікацій результатів дисертаційного дослідження.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративної відповідальності за проступки у сфері телекомунікацій» присвячено теоретичним питанням сутності сфери телекомунікацій як об'єкта адміністративно-правової охорони, характеристиці адміністративної відповідальності та визначенню її підстав.

У підрозділі 1.1 «Сфера телекомунікацій як об'єкт адміністративно-правової охорони» з метою окреслення поняття сфери телекомунікацій, виділення її характерних рис розглянуто поняття «комунікації», «телекомунікації», «інформація». Наголошено, що відсутність єдності поглядів на зміст поняття сфери телекомунікацій пов'язано перш за все з тим, що науковці характеризують різні його аспекти. На підставі аналізу наукових здобутків, чинного законодавства зроблено висновок, що сфера телекомунікацій являє собою сукупність територіально розподілених телекомунікаційних мереж, у тому числі ліній зв'язку, мереж і каналів передачі даних, засобів комутації і управління інформаційними потоками. Зроблено висновок, що упорядкування суспільних відносин, що виникають у телекомунікаційному середовищі, досягається шляхом застосування системи правових, організаційно-управлінських, науково-технічних, економічних та інших засобів.

У підрозділі 1.2 «Система адміністративно-правових засобів охорони відносин у сфері телекомунікацій» здійснено характеристику відповідних засобів цієї охорони.

Проблема охорони права громадян на інформацію досліджується через характеристику діяльності у названій сфері органів законодавчої, виконавчої влади взагалі та правоохоронних органів зокрема.

До заходів охорони відносин у сфері телекомунікацій віднесено правові, організаційні,

економічні.

Особливу увагу приділено аналізу правових заходів, під якими слід розуміти встановлення в законодавчому порядку норм, що визначають належну поведінку суб'єктів зазначених відносин та якими необхідно керуватися при вирішенні тих чи інших питань. Важливою частиною охоронних відносин, які виникають у сфері телекомунікацій, є відносини, що формуються у результаті порушення правових норм, тобто відносини юридичної відповідальності.

Доведено, що правова охорона відносин у сфері телекомунікацій здійснюється шляхом прийняття та застосування уповноваженими державними органами правових норм, які спрямовані на реалізацію юридичних заходів щодо раціонального використання інформаційних та комунікаційних технологій, їх збереження, відновлення, збільшення інформаційних електронних ресурсів тощо. Одним з найбільш ефективних засобів охорони відносин у сфері телекомунікацій названо адміністративно-правову охорону, оскільки, по-перше, адміністративно-правові норми регулюють управлінські відносини, насамперед – діяльність відповідних органів; по-друге, встановлюють правила поведінки учасників відносин у сфері телекомунікацій; по-третє, містять санкції за проступки у сфері телекомунікацій. Підкреслено, що дія відновлювальних заходів у системі засобів адміністративно-правової охорони відносин у сфері телекомунікацій спрямована на усунення шкідливих наслідків правопорушення. Профілактику порушень у сфері телекомунікацій визначено як систему різноманітних, зокрема, державних та громадських, регулюючих та охоронних, економічних та організаційних заходів, які безпосередньо або опосередковано забезпечують правомірну поведінку громадян у зазначеній сфері. Наголошено, що мета профілактики порушень у сфері телекомунікацій є похідною від загальної мети правової охорони прав відносин та полягає: по-перше, у своєчасному виявленні причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушень у сфері телекомунікацій, а також у виявленні факторів, які перешкоджають вчиненню цих правопорушень; по-друге, в усуненні безпосередніх причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушень у зазначеній сфері; по-третє, у створенні можливостей, які сприяють вибору правомірного способу поведінки по відношенню до об'єкта відносин у сфері телекомунікацій; по-четверте, у перевихованні осіб – порушників законодавства про інформацію. До заходів профілактики віднесено: спостереження за станом надання телекомунікаційних послуг; надання власникам і користувачам телекомунікаційних мереж обов'язкових до виконання вказівок, усунення виявлених недоліків тощо.

Визначено засоби адміністративно-правової охорони відносин у сфері телекомунікацій, до яких належать переконання та примус. До основних форм переконання віднесено: виховання; пропаганду; інструктаж; заохочення та стимулювання; публічну критику господарюючих суб'єктів, які не дотримуються вимог захисту споживачів з отримання телекомунікаційних послуг. Систему заходів адміністративного примусу складають адміністративно-попереджувальні заходи, заходи адміністративного припинення та адміністративні стягнення.

У підрозділі 1.3 «Підстави адміністративної відповідальності за проступки у сфері телекомунікацій» виділено три підстави адміністративної відповідальності: нормативну, фактичну і процесуальну. Встановлено, що основним нормативним актом, який встановлює відповідальність за адміністративні проступки у сфері телекомунікацій, є КУпАП. Адміністративна відповідальність у цій сфері встановлена також окремими законами України, зокрема Законом України «Про телекомунікації». Очевидно, що фактичною підставою адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), юридичною – склад проступку. З'ясовано, що адміністративні проступки у сфері телекомунікацій мають ознаки, властиві для адміністративних проступків у будь-якій сфері суспільних відносин. Відмінність полягає лише у змісті об'єкта проступку – суспільні відносини у сфері телекомунікацій.

Розділ 2 «Характеристика адміністративних правопорушень у сфері телекомунікацій та роль органів внутрішніх справ у їх запобіганні» присвячено дослідженню видів та складу адміністративних правопорушень у сфері телекомунікацій, розкрито особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення та з'ясовано роль ОВС у їх запобіганні.

У підрозділі 2.1 «Види та юридичний склад адміністративних проступків у сфері телекомунікацій» здійснено юридичну характеристику адміністративних проступків у сфері телекомунікацій (ст.ст. 144 – 148-5 КУпАП), ознак складів правопорушень в сфері телекомунікацій, які закріплені в КУпАП. Доведено, що загальним об'єктом адміністративного правопорушення є система відносин, що охороняються адміністративним законодавством. Крім загального, виділено родовий, видовий і безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення. З огляду на це загальним об'єктом адміністративного правопорушення в сфері телекомунікацій є самі суспільні відносини.

Об'єктивна сторона правопорушень виражається як у дії, так і у бездіяльності. Дисертантом зазначено, що важливе значення для подальшого розвитку адміністративної деліктології й удосконалення юрисдикційної роботи має дослідження правового статусу суб'єкта даних протиправних діянь. Юридична характеристика суб'єкта, що посягає на суспільні відносини в сфері телекомунікацій, дозволяє визначити соціально-правову сутність цього виду адміністративних правопорушень. Вивчення і використання класифікаційних характеристик ознак суб'єкта порушень адміністративних правопорушень в сфері телекомунікацій допомагає також

краще усвідомити спільне і відмінне між ними, а також сприяє покращенню профілактичної роботи відповідних органів у даній сфері. Предметом адміністративних правопорушень виступають установки проводового мовлення, радіоелектронні засоби, споруди та лінії зв'язку, засоби зв'язку, технічні засоби та обладнання.

З суб'єктивної сторони адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій вчиняються навмисно або з необережності. Проведений аналіз дав підстави для висновку про необхідність удосконалення чинного законодавства у частині, що стосується визначення складів адміністративних проступків, усунення дублювання.

Обґрунтовано необхідність у новому КУпАП згрупувати усі правопорушення у сфері телекомунікацій в окрему главу, що матиме назву «Адміністративні правопорушення в сфері телекомунікацій».

У підрозділі 2.2 «Особливості провадження у справах про адміністративні проступки у сфері телекомунікацій» проаналізовано процес притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у зазначеній сфері.

Встановлено, що справи про правопорушення у сфері телекомунікацій розглядаються і вирішуються в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке включає в себе: адміністративне розслідування; розгляд справи і прийняття постанови (рішення) у справі; перегляд постанови (факультативна стадія); виконання постанови. Особливостями провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій є таке: 1) сама процедура, окрім КУпАП України, регулюється підзаконними нормативно-правовими актами суб'єктів застосування адміністративних стягнень, зокрема Національної комісії з питань регулювання зв'язку, Державної інспекції зв'язку тощо; 2) правопорушення виявляється, зокрема, шляхом реалізації права на здійснення спеціальних перевірок уповноваженими органами державної влади; 3) протокол про порушення законодавства в сфері телекомунікацій складають державні інспектори, і разом з протоколом особі-порушнику видається припис про усунення наслідків виявленого порушення; 4) особливим є предмет доказування: факт пошкодження таксофонів, факт порушення правил надання телекомунікаційних послуг, факт самовільного зняття інформації з каналів зв'язку тощо; 5) особливості органів (осіб), які мають право розглядати ці справи, складати протоколи у справах та накладати адміністративні стягнення.

Встановлено, що до порушників законодавства у сфері телекомунікацій як адміністративні стягнення застосовується штраф та конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення. При цьому зазначено, що штраф застосовується різними державними органами (органами Національної комісії з питань регулювання зв'язку, органами Державної комісії зв'язку НКРЗ, органами Українського державного центру радіочастот Адміністрації зв'язку та радіочастот України) з метою здійснити виховний вплив на порушника та

інших осіб і тим самим попередити вчинення нових правопорушень.

Насамкінець обґрунтовано пропозицію щодо посилення адміністративної відповідальності за повторне вчинення правопорушень у сфері телекомунікацій.

У підрозділі 2.3 «Роль органів внутрішніх справ у запобіганні адміністративним правопорушенням у сфері телекомунікацій» визначено адміністративно-запобіжні заходи, що можуть бути застосовані органами внутрішніх справ для попередження адміністративних проступків у сфері телекомунікацій, подано їх характеристику.

Адміністративно-запобіжні заходи у сфері телекомунікацій становлять комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного характеру, які дають змогу виявляти і не допускати правопорушення у сфері телекомунікацій, забезпечувати порядок та нормальну роботу зв'язку. Доведено, що до адміністративно-запобіжних заходів, які застосовують ОВС для запобігання адміністративним правопорушенням у сфері телекомунікацій, слід віднести: перевірку реєстрації установок проводового мовлення; перевірку документів дозвільного характеру; перевірку якості надання телекомунікаційних послуг операторами (провайдерами) споживачам; перевірку у посадових осіб документів про підтвердження відповідності технічних засобів та обладнання, які використовуються в мережі зв'язку загального користування.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено наукове завдання, що полягає в удосконаленні механізму правового регулювання та практичної реалізації інституту адміністративної відповідальності за проступки у сфері телекомунікацій. Відповідно до поставленої мети та сформульованих завдань дослідження дисертант дійшов таких висновків:

1. Сьогодні сфера телекомунікацій є однією із найрозвиненіших сфер не тільки в Україні, а й загалом у світі. Основна тенденція її розвитку полягає в переході від класичних телефонних мереж до Інтернету та є характерною для більшості технологічно розвинених країн. Проте не до вчорашнього Інтернету, як до сукупності веб- та файлсерверів, а до Інтернету майбутнього як глобального інформаційно-телекомунікаційного середовища. Наша країна у цьому напрямку теж досягла значних успіхів завдяки появі комп'ютерних мереж, зокрема всесвітньо відомої мережі Інтернет, вдосконаленню стільникового (мобільного) зв'язку, розробленню супутникової мережі та ін. Тому телекомунікаційну сферу доцільно визначити як просторово-часову сферу суспільних відносин з приводу передачі інформації технічними каналами зв'язку, в якій розміщені об'єкти та існують суб'єкти, між якими виникають відносини з приводу виробництва, управління та використання об'єктів для обміну інформації.

2. Адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій варто визначити як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, що виникають з приводу правомірного

функціонування телекомунікаційних мереж (споруд) та задоволення телекомунікаційних потреб споживачів. Цим відносинам притаманні такі елементи, як об'єкт, суб'єкт та зміст. При цьому об'єктом є інформація, яка передається каналами зв'язку. Суб'єктом, тобто носієм юридичних прав та обов'язків, згідно з КУпАП, є посадові особи суб'єкта господарювання, які мають право на провадження діяльності у сфері телекомунікацій, зокрема, на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж, фізичні особи – громадяни України, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності (суб'єкти господарювання). Зміст відносин становлять права та обов'язки їх учасників (суб'єктів), які здійснюють свою діяльність згідно з нормами права.

Адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій, на наш погляд, доцільно поділяти на дозвільні відносини в сфері телекомунікацій; відносини з приводу надання та отримання телекомунікаційних послуг; охоронні відносини та управлінські відносини в сфері телекомунікацій.

3. Охорона відносин у сфері телекомунікацій є системою заходів та засобів, що застосовуються уповноваженими на те органами і посадовими особами, спрямованими на запобігання, припинення правопорушень, які виникають в зазначеній сфері, та притягнення винних до юридичної відповідальності. Межі правової охорони відносин у сфері телекомунікацій встановлюються законами України.

Виконавчо-розпорядча діяльність здійснюється органами виконавчої влади. Згідно із Законом України «Про телекомунікації» Кабінет Міністрів України безпосередньо виконує функції управління об'єктами державної власності у сфері телекомунікацій, забезпечує проведення державної політики у цій сфері, рівні умови розвитку всіх форм власності у сфері телекомунікацій, спрямовує і координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у названій сфері.

Охорона відносин у сфері телекомунікацій здійснюється й правоохоронними органами, наприклад органами внутрішніх справ, які займаються розслідуванням кримінальних справ, порушених за ознаками ст.ст. 360, 361, 361-1, 361-2, 362, 363, 363-1 Кримінального кодексу України. Справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства у сфері телекомунікації та поштового зв'язку, розглядають органи Національної комісії з питань регулювання зв'язку (ст. 148-5), органи Державної інспекції зв'язку НКРЗ та органи Українського державного центру радіочастот Адміністрації зв'язку та радіочастот України (ст. ст. 144, 145, 147, 148-1–148-4, 188-7 КУпАП). Відповідно до ст. 221 КУпАП районні суди, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) розглядають справи за ст. 146 КУпАП, а посадові особи органів внутрішніх справ (міліції), згідно ст. 255 КУпАП, складають протоколи за ст. 148. Отже, в боротьбі із порушеннями законодавства в сфері телекомунікацій здійснюються заходи щодо запобігання правопорушенням, які, зі свого боку, можуть застосовуватися міліцією. Такими

запобіжними заходами є проведення бесід, нарад, консультацій з населенням тощо.

4. Адміністративно-правові засоби охорони відносин у сфері телекомунікацій слід визначити як врегульовані нормами адміністративного законодавства способи впливу на відносини, що склалися в телекомунікаційному середовищі, з метою забезпечення потреб громадян у цій сфері. До них належать: державний нагляд та контроль, профілактика правопорушень, заходи переконання та заходи адміністративного примусу.

5. Під адміністративною відповідальністю за проступки в сфері телекомунікацій необхідно розуміти застосування до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення в сфері телекомунікацій, чим порушили не тільки порядок надання та отримання телекомунікаційних послуг, а й загалом нормальну роботу зв'язку, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою негативні наслідки для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства. Підставою притягнення до адміністративної відповідальності в сфері телекомунікацій є вчинення адміністративного правопорушення, яке визнається як протиправне, винне діяння (бездіяльність), яке завдає значної шкоди встановленому порядку надання та отримання телекомунікаційних послуг та нормальній роботі зв'язку і за яке законодавством передбачено особливий вид державного примусу – адміністративну відповідальність.

6. До суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення законодавства в сфері телекомунікацій слід віднести не лише фізичних осіб – громадян України, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (суб'єктів господарювання), посадових осіб суб'єкта господарювання, який має право на провадження діяльності у сфері телекомунікацій, зокрема на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж, а й іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб.

7. Провадженню в справах про адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій притаманні наступні особливості:

– розгляд адміністративних правопорушень у сфері телекомунікацій здійснюється органами Національної комісії з питань регулювання зв'язку, органами Державної інспекції зв'язку та органами Українського державного центру радіочастот Адміністрації зв'язку та радіочастот України;

– процедура виявлення самого правопорушення полягає у наявності права здійснювати спеціальні перевірки уповноваженими на те органами;

– предметом доказування виступають факти: обладнання та експлуатації установок проводового мовлення без належної реєстрації або дозволу; факт порушення умов і правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій, поштового зв'язку та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями, дозволами; факт порушення правил

реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України; факт порушення правил охорони ліній і споруд зв'язку; факт пошкодження таксофонів; факт порушення Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг; факт порушення порядку та умов надання послуг зв'язку в мережах загального користування; факт використання засобів зв'язку з метою, що суперечить інтересам держави, з метою порушення громадського порядку та посягання на честь і гідність громадян; факт використання технічних засобів та обладнання, що застосовувалися в мережах зв'язку загального користування, без документа про підтвердження відповідності; факт порушення правил про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування.

8. Адміністративно-запобіжними заходами в сфері телекомунікацій виступає комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного характеру, які дають змогу виявляти і не допускати правопорушення у сфері телекомунікацій. Виокремлено низку адміністративно-запобіжних заходів, що їх застосовують органи внутрішніх справ для запобігання адміністративним правопорушенням у сфері телекомунікацій, а саме: перевірка реєстрації установок проводового мовлення; перевірка документів дозвільного характеру; перевірка якості надання телекомунікаційних послуг операторами (провайдерами) споживачам; перевірка у посадових осіб документів про підтвердження відповідності технічних засобів та обладнання, які використовуються в мережі зв'язку загального користування.

9. Обґрунтовано визначення поняття оператора як окремої особи, яка наділена правами на телекомунікаційний ресурс та здійснює управління об'єктами телекомунікаційної інфраструктури з метою надання телекомунікаційних послуг та отримання доходів.

10. З метою вдосконалення адміністративної відповідальності запропоновано внести зміни до наступних нормативно-правових актів:

– доповнити перелік адміністративних правопорушень у сфері телекомунікацій у КУпАП статтю 147-1 «Самовільне будівництво чи експлуатація споруд зв'язку» та викласти її у такій редакції: «Самовільне будівництво чи експлуатація споруд зв'язку, – тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від десяти до двадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – у розмірі від п'ятдесяти до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

– внести зміни до статті 145 КУпАП – «Порушення умов і правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій, поштового зв'язку та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями, дозволами» – та викласти її у такій редакції: «Порушення умов і правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій, поштового зв'язку та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями та документами дозвільного характеру»;

– доповнити ч. 2 ст. 148-4 КУпАП і викласти у такій редакції: «Ті самі дії, вчинені повторно

протягом року після накладення адміністративного стягнення за порушення, передбачені частиною першої цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу та конфіскацію предметів». Даними предметами і будуть виступати технічні засоби та обладнання, що застосовуються в мережах загального користування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Леонідова О. О. Щодо питання про сутність адміністративної відповідальності в системі засобів забезпечення права громадян на інформацію / О. О. Леонідова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – Вип. № 1. – С. 123–125.
2. Леонідова О. О. Становлення сфери телекомунікацій та її адміністративно-правова охорона / О. О. Леонідова // Ринкова економіка. Сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць. – Одеса : Букаєв В. В., 2008. – Т. 11. – Вип. 20. – Ч. 1. – С. 64–68.
3. Леонідова О. О. Види та склад адміністративних правопорушень в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – Вип. 42. – С. 213–218.
4. Леонідова О. О. Суб'єкти застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ – 2008. – Вип. 43. – С. 186–192.
5. Леонідова О. О. Зміст та особливості адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми державного управління : зб наук. праць. – Х. : Магістр, 2008. – № 2 (34). – С. 446–451.
6. Леонідова О. О. Порядок накладення адміністративного стягнення за вчинення правопорушень в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Магістр, 2009. – № 1 (35). – С. 482–487.
7. Леонідова О. О. Інформаційне суспільство: правовий аналіз / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : мат. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 трав. 2007 р.). – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. – С. 119–121.
8. Леонідова О. О. Щодо питання про підстави адміністративної відповідальності в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Від громадянського суспільства до правової держави : тези III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квіт. 2008 р.). – Х. : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – С. 65–67.
9. Леонідова О. О. Питання щодо виділення адміністративних правопорушень в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : мат. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 трав. 2008 р.). – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – С. 78–79.

10. Леонідова О. О. Принцип верховенства права як основний чинник притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Сучасний вимір держави та права : зб. наук. праць. – Миколаїв : Ілліон, 2008. – С. 363–364.

11. Леонідова О. О. Співвідношення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення в сфері телекомунікацій / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : мат. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 трав. 2009 р.). – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. – С. 43–46.

АНОТАЦІЇ

Леонідова О. О. Адміністративна відповідальність за проступки в сфері телекомунікацій.
– *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2010.

Дисертацію присвячено аналізу сутності адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері телекомунікацій.

У роботі досліджено поняття адміністративно-правових відносин у сфері телекомунікацій, їх місце серед інших суспільних відносин (економічних, екологічних, цивільних тощо), проаналізовано механізм адміністративно-правового регулювання відносин у зазначеній сфері, визначено поняття та класифікацію адміністративно-правових засобів охорони відносин у сфері телекомунікацій.

Особливу увагу приділено дослідженню сутності та підстав адміністративної відповідальності за порушення у сфері телекомунікацій, подано юридичну характеристику адміністративних правопорушень у цій сфері, розглянуто особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері телекомунікацій.

Ключові слова: телекомунікації, адміністративно-правова норма, адміністративно-правові засоби, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, провадження.

Леонидова Е. А. Административная ответственность за правонарушения в сфере телекоммуникаций. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2010.

Диссертация посвящена исследованию административной ответственности за правонарушения в сфере телекоммуникаций.

В работе исследуется понятие административно-правовых отношений в сфере

телекоммуникаций, их место в системе общественных отношений (экономических, экологических, гражданских). Проанализирован механизм административно-правового регулирования отношений в сфере телекоммуникаций путем выделения его стадий: формирования и действия юридических норм; возникновения прав и обязанностей (правоотношений); реализации прав и обязанностей. Дополнительной является стадия применения права. Классифицированы административно-правовые нормы, регулирующие отношения в сфере телекоммуникаций.

Предлагается понятие и характеристика административно-правовых средств охраны отношений в сфере телекоммуникаций: контроля за использованием каналов связи; профилактики правонарушений, которые посягают на отношения в сфере телекоммуникаций; мер убеждения и мер административного принуждения.

Особое внимание в работе уделяется характеристике контроля за использованием каналов связи, осуществляемого государственными органами, органами местного самоуправления, общественными организациями; мерам административного принуждения.

В частности, исследуются сущность и основания административной ответственности за правонарушения, которые посягают на отношения в сфере телекоммуникаций. Предлагается юридическая характеристика административных правонарушений в сфере телекоммуникаций.

Рассматриваются особенности производства по делам об административных правонарушениях в сфере телекоммуникаций.

На основании осуществленного анализа в диссертации сформулированы предложения по усовершенствованию действующего законодательства Украины: сформулированы предложения о внесении конкретных изменений и дополнений в Кодекс Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: телекоммуникации, административно-правовая норма, административно-правовые средства, административная ответственность, административное правонарушение, производство.

Leonidova O. O. Administrative responsibility for the crime in the area of telecommunications. - Manuscript.

Thesis for degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 – administrative law and process, financial law, information law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkov, 2010.

The dissertation examines the nature of the administrative-legal relations in the field of telecommunications.

We explored the notion of administrative and legal relations in the telecommunications industry, their place among other social relations (economic, environmental, civil, etc.). Analyzed the mechanism of administrative and legal regulation of relations in this area. Proposed concept and classification of administrative and legal relations in the field of telecommunications.

Particular attention is paid to consideration of the characteristics of administrative responsibility for violations of telecommunications. In particular, investigate the nature and grounds of administrative responsibility for violations of telecommunications. Filed legal description of administrative violations in the telecommunications industry. Discusses the features of proceedings on administrative violations in the field of telecommunications.

Based on the analysis carried out in the thesis conclusions as scientifically important field of theoretical problems and practical in the field of law.

Keywords: Telecommunications, administrative and legal norms, administrative and legal means, the administrative responsibility, administrative violations, proceedings.